

PROIECTE ȘI LUCRĂRI EDILITARE DIN ALBA IULIA ÎN PERIOADA ȚINUTULUI MUREȘ

DUMITRU-CĂTĂLIN DRĂGHICI
Serviciul Județean Gorj al Arhivelor Naționale

Urban Projects and Public Works in Alba Iulia during the Mureș Region Period ABSTRACT

This study discusses the urban development projects undertaken for the Mureș region, particularly focusing on the creation of a new urban center in Alba Iulia – The Coronation Square as well as modifications made to the Mihai Viteazul High School to serve as the administrative palace of the Mureș Region. These efforts were part of a larger effort of developing Alba Iulia as the administrative centre of the Mureș region and also as the symbolic capital of Romania.

Cuvinte-cheie: proiecte de dezvoltare urbană, Ținutul Mureș, centru urban
Key words: urban development projects, Mureș region, urban centre

Rezultat al reformei administrative și proiect de primă importanță al regimului de autoritate monarhică al regelui Carol al II-lea, Ținutul Mureș a fost, asemenea celorlalte ținuturi, expresia încercării monarhice de a controla în mod direct teritoriul național.

În viziunea lui Carol al II-lea și a susținătorilor săi, Ținutul Mureș avea o însemnătate deosebită și o importanță politică, cât și simbolică pentru țară și pentru regim, ce îl plasa într-o întâietate nedeclarată față de celelalte ținuturi. Amplasat în centrul țării reîntregite, cuprinzând în teritoriul său zone de o importanță deosebită pentru trecutul național și, mai ales, având printre centrele sale urbane Alba Iulia, cetatea Unirii lui Mihai Viteazul și a Anului 1918, al cărei Mare Voievod era fiul regelui, Ținutul Mureș era un ținut a cărui dezvoltare constituia o prioritate pe termen lung.

Alegerea orașului Alba Iulia ca reședință de ținut, în condițiile în care acesta cuprindea pe teritoriul său centre urbane de o mai mare importanță atât demografică, cât și economică (Sibiu, Târgu Mureș, Mediaș, Turda, Sighișoara), a reprezentat atât o continuare, cât și o accelerare a proiectelor de dezvoltare a orașului, schițate încă din deceniul anterior. Așa cum am mai precizat, Alba Iulia avea caracterul unui oraș mult mai românesc din punct de vedere etnic, față de celelalte orașe din ținut, dar avea și o importanță simbolică deosebită atât pentru trecutul național, cât și pentru viitorul ce se proiecta. Ignorat de administrația austriacă și austro-ungară și tratat în cea mai mare parte drept un punct strategico-militar și nu drept un centru urban de primă importanță, Alba Iulia trebuia să devină, în timpul administrației românești, un oraș care să reflecte

schimbarea produsă o dată cu instaurarea administrației românești în Transilvania, cât mai ales dată cu instaurarea regimului de autoritate monarhică.

Printre problemele care afectau planurile de dezvoltare, două dintre acestea erau o cauză directă a faptului că orașul Alba Iulia era un centru urban puțin dezvoltat, cu o populație scăzută, clădiri modeste și o dezvoltare edilitară redusă comparativ cu alte centre urbane din ținut și, mai ales cu reședințele celorlalte ținuturi. În cazul celorlalte nouă ținuturi ale României, pentru reședința de ținut fusese ales centrul urban cel mai populat și cel mai dezvoltat din punct de vedere demografic și economic (București, Craiova, Timișoara, Iași, Cernăuți, Cluj, etc.), astfel că respectivele orașe puteau prelua cu o mai mare ușurință noile atribuții instituite lor. Acestea se bucurau de avantaje prin posibilitatea găsirii în perimetrul lor a unor spații locative pentru noile instituții create, a unui corp funcționăresc capabil să se ridice la înălțimea cerințelor unor structuri instituționale superioare și totodată beneficiau de existența unei infrastructuri de transport și de comunicații suficiente. În cazul Albei Iulia, niciuna din aceste cerințe nu putea fi satisfăcută întrucât orașul avea o populație foarte redusă, de numai 12.457 locuitori în perioada menționată, fiind mai mare din punct de vedere al numărului de locuitori doar față de orașe precum Odorhei, Blaj, Făgăraș și mult sub alte centre urbane precum Sibiu, pe primul loc, Turda, locul al doilea, Sighișoara, al treilea, respectiv Târgu Mureș.

Totodată, din punct de vedere edilitar, orașul era inegal dezvoltat, fiind constituit doar din cetatea Alba Carolina, cu puține clădiri semnificative, dintre care majoritatea cu o destinație militară, și orașul de jos, de la baza cetății, în zona de est cu clădiri, care reflectau trecutul modest din punct de vedere economic și politic al orașului. În partea de vest, de la cetate până la munții din apropiere, exista o zonă liberă de construcții, astfel că nu existau la momentul înființării rezidenței regale a Ținutului Mureș, clădirile necesare funcționării acesteia în condiții optime.

Prima problemă legată de dezvoltarea orașului Alba Iulia era reprezentată de necesitatea găsirii și, totodată, „înzestrarea cu mobilier a unui local corespunzător demnității și prestigiului autorității nou create, după posibilitate, să fie la un loc central și potrivit pentru accesul cetățenilor”¹. Acest punct era de o importanță majoră întrucât instituția rezidenței regale necesita găzduirea sa într-o clădire capabilă să acomodeze un număr mare de structuri subordonate, precum și funcționarii acestora, sălile de consiliu și de recepție precum și alte dependințe. Urgența rezolvării acestei situații era determinată atât de importanța deosebită a Ținutului Mureș și a orașului Alba Iulia, cât și de faptul că noua instituție nu își putea desfășura activitatea în condiții optime. Cu toate acestea,

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Alba (în continuare, SJANA), fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș*, *Serviciul Administrației Locale*, dosar 1/1938, f. 1.

tocmai din dorința regimului de a plasa reședința ținutului la Alba Iulia din rațiuni simbolice, cât și pentru a contribui la o mai mare dezvoltare a orașului, era necesară edificarea unei noi clădiri care să găzduiască centrul de putere al noii unități administrativ-teritoriale.

Cea de-a doua problemă era cauzată tot de dezvoltarea edilitară redusă a orașului Alba Iulia, anume inexistența unui număr suficient de clădiri pentru instituții, cât și de locuințe pentru funcționarii ținutului și pentru familiile lor. Alegerea și numirea funcționarilor era în strânsă legătură cu situația locativă, „întrucât orașul Alba Iulia n-are locuințe disponibile”². Drept rezolvare temporară, mutarea funcționarilor dintr-o clădire în alta crease în trecut probleme importante cum ar fi creșterea chiriilor, care ajunseseră să „înghită” aproape „întregul salariu modest” al funcționarilor județeni, atunci când a fost întreprins acest lucru cu ocazia mutării prefecturii județului Alba³.

Pe lângă problema spațiului și problema locativă, mai exista și problema situației urbanistice și edilitare a orașului Alba Iulia, care a devenit în data de 14 august 1938, în baza legii administrative, municipiu. Reflectând statutul dobândit cât și pe acela de reședință de ținut, și luând în considerare deosebita sa importanță istorică, era considerat faptul că „trebuie să se bucure de o altă atențiune reală pentru dezvoltarea sa, - și astfel înainte de toate trebuie să fie elaborat și aprobat planul lui de sistematizare, care însă să nu pună pondere pe partea de jos a orașului de astăzi și să se extindă mai ales pe platoul deasupra cetății, unde a fost odinioară și orașul roman, și care singură dă posibilitatea unei dezvoltări normale și raționale”⁴. Drept contrapondere a dezvoltării orașului de la baza cetății în perioadele anterioare, extinderea orașului în zona platoului cetății ar fi trebuit să marcheze o nouă etapă în istoria sa, pe măsura rolului de oraș-simbol al României Mari și de reședință a Rezidenței Regale. De altfel, acest gen de proiecte de dezvoltare urbanistică și edilitară au fost prezente pe tot parcursul perioadei de existență a Ținutului Mureș, fiind după cum vom vedea și un lait-motiv al perioadei anterioare anului 1938.

În perioada interbelică, orașul Alba Iulia a fost marcat de două proiecte urbanistice de mare amploare, care au marcat viața urbei în acea perioadă. Primul dintre acestea, care a avut loc în anii '20, în baza Legii pentru Reforma Agrară în Transilvania, a determinat o creștere spectaculoasă a Albei Iulia. În urma acestui proiect, suprafața orașului a crescut cu aproximativ 200 de hectare, adică peste 60% din vechea arie intravilană.⁵

Cel de-al doilea proiect urbanistic al perioadei interbelice din Alba Iulia a fost cel derulat la sfârșitul anilor '30, în contextul schimbării statutului orașului

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ Mihnea 2016, p. 94.

în reședință a Țintutului Mureș. Acesta a avut drept scop, nefinalizat, refacerea unei părți a planurilor realizate odată cu reforma agrară și modificarea regimului de proprietate al acelor terenuri, cu scopul utilizării lor pentru cauze de utilitate publică. Tot atunci s-a dorit și amenajarea unei vaste piețe în fața Catedralei Încoronării care să găzduiască proiectata clădire a „locuinței Rezidențiale”, a noii primării a orașului, precum și a clădirilor altor instituții de primă importanță pentru oraș, județ și ținut. Mai departe, tot în vasta zonă liberă de deasupra orașului de jos, numită „Platoul Romanilor”, trebuia să ia naștere un cartier funcționesc. Împreună, aceste proiecte, deși nefinalizate, au creionat linia de dezvoltare a orașului în partea de vest.

Lucrările de sistematizare ale Pieței Încoronării

Sistematizarea vastei zone din fața Catedralei Încoronării a constituit, concomitent cu proiectele de extindere și de adaptare ale Palatului Administrativ (clădirea Liceului „Mihai Viteazul”) și cu cel de construire a locuinței rezidențiale, o prioritate. Acest lucru se datora importanței deosebite a pieței în vastul proiect urbanistic care se proiecta. Rolul său era de a găzdui clădirile menționate mai sus, precum și clădiri aflate la stadiul de plan (cum ar fi noua Primărie) și de a constitui noul centru urban al Albei Iulia rezidențiale și regale. Piața trebuia totodată să fie capabilă să acomodeze vaste mulțimi de oameni adunați cu prilejul sărbătorilor naționale sau ale încoronărilor. În preambul, se trecea în revistă contextul: „Urmărindu-se prevederile de dezvoltare a Municipiului Alba-Iulia, odată cu construirea bisericii Încoronării la marginea dinspre nord a vechei cetăți, s'au făcut și exproprierile necesare pentru parcelarea unui nou cartier”⁶. În urma parcelării, a rezultat o piață, care, drept urmare a delimitărilor sale, avea o configurație determinată mai mult de limitele terenurilor ce fuseseră expropriate și nu de rațiuni urbanistice și estetice.

Întrucât se punea problema construirii locuinței rezidențiale, tocmai pentru a se preveni comiterea unor erori de proiectare a zonei, era imperioasă nevoie de o nouă sistematizare. În acest spirit, ca urmare a faptului că exista situația fortuită ca pe terenurile din zonă să nu se fi construit pe o rază de 500 de metri față de piață, dar și din cauza faptului că Alba Iulia, din lipsă de fonduri nu dispunea de un plan de sistematizare, Ținutul (Rezidența Regală a Ținutului Mureș) a dispus întocmirea planului pentru Piața Încoronării și străzile de acces spre aceasta.⁷ La întocmirea proiectului au fost luate în considerare unele linii directoare cum ar fi:

⁶ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș*, *Serviciul Tehnic*, dos. 41/1939, f. 30.

⁷ *Ibidem*.

1. faptul că piața era mărginită pe trei dintre laturile sale de terenuri concepute pentru a fi folosite pentru construcții publice, iar pe cea de-a patra latură de terenuri destinate pentru a fi amenajate drept parcuri;

2. piața, cu o capacitate de a putea primi între 60.000-80.000 de persoane, avea drept destinație:

- „de a scoate în valoare biserica Incoronării,
- de a putea permite organizarea festivităților încoronării Regilor României,
- de a avea caracterul de piață de onoare și decorativă, fără a se permite instalarea de construcții destinate comerțului”.

3. ca urmare a amplasamentului ei, piața ar fi avut un rol central de legătură și de radieră a arterelor principale ale cartierului care urma să ia naștere în zonă;

4. toată zona urma să fie aranjată și concepută ca o imensă grădină și ca zonă cu parcuri, evitându-se împrejuririle de orice natură;

5. trebuia respectat cu strictețe „principiul axării față de arterele deservite și construcțiile publice mărginașe”, ca urmare a vastității suprafeței pieței și a poziției sale centrale, fiind luat drept reper „axa care traversează în lung construcția Bisericii Incoronării”⁸

Respectiva sistematizare era considerată a fi extrem de facilă, ca urmare a faptului că exproprierile fuseseră făcute de mai mult timp, nefiind astfel încălcate proprietățile particulare. Din rațiuni estetice și de perspectivă, se prevedea construirea unor portice pentru încadrarea catedralei, proiectate tot în stil neoromânesc, ca și complexul catedralei. Tot în intenția de a ține cont de aspect, se considera că era mai oportună mascarea zidurilor cetății din acea zonă cu porticele menționate, ca urmare a faptului că zidurile cetății erau într-o stare de degradare considerabilă, dar și pentru faptul că acestea erau apreciate ca fiind ziduri de sprijin pentru taluzuri de pământ. În ceea ce privește încadrarea viitoarei zone proiectate, zidurile cetății nu aveau o direcție sau o formă regulată față de axa viitoarei piețe. Posibilitatea transformării lor „în parc sau peluze de flori” era anulată de la început⁹.

Urgentarea lucrărilor era cerută cu insistență întrucât „lucrările de construire a locuinței Rezidențiale trebuiesc terminate, cel puțin «în roșu» până la închiderea campaniei de lucrări din anul 1939”¹⁰.

⁸ *Ibidem*, f. 30.

⁹ *Ibidem*, f. 31.

¹⁰ *Ibidem*.

Lucrările de modificare a Liceului „Mihai Viteazul” pentru a servi drept Palat Administrativ al Ținutului Mureș

Ca o consecință a faptului că acordarea demnității de reședință de ținut a luat Alba Iulia prin surprindere din punct de vedere urbanistic și edilitar, de la momentul înființării Ținutului Mureș și a rezidenței regale, instituțiile ținutului au funcționat în mod provizoriu în noua clădire impunătoare a Liceului „Mihai Viteazul”. Acest edificiu trebuia să funcționeze drept clădire administrativă și de birouri pentru funcționarii publici ai instituțiilor și structurilor rezidenței regale, în timp ce pentru rezidentul regal și pentru familia sa urma a se construi o „locuință rezidențială”.

Începutul clădirii Liceului „Mihai Viteazul” este legat de vizita din data de 25 iunie 1922 a ministrului Învățământului Constantin Anghelescu la Alba Iulia. Acesta a fost impresionat de ordinea și de disciplina din liceu, dar și de condițiile improprii în care acesta își desfășura activitatea în localul fostei Școli Civile de Stat Maghiare. În urma vizitei, ministrul a promis alocarea sumei de un milion de lei pentru construirea unui nou local. Apoi, Parlamentul a votat, în același scop, alocarea sumei de 25 milioane de lei, astfel că lucrările la noul local au început în aprilie 1923 pe terenul având suprafața de șapte iugăre și 1032 stânjani pătrați, donați de către proprietarii Cirlea Ioan și fiul său.¹¹

La scurt timp după reforma administrativă și înființarea ținuturilor și a rezidențelor regale, lipsa unei dezvoltări urbane a orașului Alba Iulia s-a resimțit într-o măsură și mai mare, deoarece, pentru acomodarea instituțiilor și a structurilor ținutului, nu existau clădiri suficiente de mari pentru acest scop. Singura soluție a devenit convertirea noii clădiri încă în construcție a Liceului „Mihai Viteazul”, amplasată în zona viitoare dezvoltări a orașului, din clădire cu destinație școlară, în clădire administrativă de birouri. Având în vedere faptul că respectiva clădire era în patrimoniul Ministerului Educației Naționale, era necesară cedarea sa Ținutului Mureș. În acest sens a fost trimisă adresa din 30 august 1938 a Ținutului Mureș, către Ministerul de Interne în care se făcea referire la procesul de instalare a serviciilor Ținutului Mureș în localul Liceului „Mihai Viteazu”, local inspectat chiar de către ministrul de Interne. Clădirea în sine a fost prevăzută pentru a fi instituție de învățământ, fiind astfel prevăzută cu toate cele necesare pentru acest scop. La momentul preluării de către ținut, era necesară, pe lângă finalizarea lucrărilor planificate, adaptarea sa noului scop.¹²

În continuarea procesului de construcție al clădirii, pe lângă finalizarea lucrărilor și a instalațiilor prevăzute în plan, se impuneau efectuarea unor lucrări speciale, cum ar fi la instalațiile de electricitate, încălzire și cea la sanitară. Pentru întocmirea devizelor, s-a avut în vedere pentru efectuarea acestora

¹¹ <https://www.hcc.ro/despre/istoric>; accesat în data de 06.10.2024.

¹² SJANA, Fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș, Serviciul Tehnic*, dos. 11/1938, f. 3.

separarea lucrărilor în cele „deja angajate” și în cele planificate. Defalcăt pe instalații, pentru cea sanitară a fost executată „toată rețeaua de evacuare până la haznale inclusiv, urmând a se mai executa, pe lângă puțurile absorbante și rețeaua de alimentare, începând cu fântâna prevăzută trecând prin pompă-motor, conducte de alimentare, rezervoare, robinete etc., până la montarea aparatelor de terminus ca: băi, W.C. lavabouri etc.” În privința instalației electrice, aceea fusese adjudecată, în urma unei licitații, aceleași firme, la momentul respectiv fiind montate toate țevile sub tencuială, urmând apoi a mai fi trase firele, a fi montată aparatura și apoi a se face conexiunile cu rețeaua electrică a orașului. În timp ce pentru cele două instalații menționate mai sus nu existau probleme în executarea lor, situația era diferită pentru instalația de încălzire, din rapoarte rezultând faptul că „desăvârșirea instalației de calorifer este lucrarea care reclamă cea mai mare sumă și cel mai îndelungat timp.”¹³ Lucrările pentru instalația termică a Palatului Administrativ, pentru a cărui încălzire aflăm dintr-o adresă a Serviciului Financiar al Ținutului Mureș că era necesară o cantitate de aproximativ 15-20 de vagoane care ar fi urmat să fie aduse în gara Alba Iulia, a fost contractată firma Inginer B. Sinigallia din București.

Alegerea localului Liceului „Mihai Viteazu” a fost determinată, așa cum se afirma în adresă, de faptul că, „în orașul Alba-Iulia nu se găsește niciun local propriu pentru a adăposti și asigura funcționarea serviciilor, alegerea făcută pentru instalarea noului servicii în construcții liceului „Mihai Viteazu”, a fost forțată...”¹⁴ Ca urmare a cazului „de forță majoră a timpului de toamnă, care urgentează facerea lucrărilor preconizate”, era solicitată intervenția ministrului de a dispune „cedarea liceului „Mihai-Viteazu” din Alba-Iulia de către Ministerul Educației Naționale, Ținutului Mureș” și „alocarea și ordonanțarea fondurilor necesare terminării tuturor lucrărilor prevăzute în devizele alăturate”. Varianta realizării tuturor lucrărilor „cu tratare prin bună învoială” era considerată a fi varianta optimă, fiind evitată astfel pierderea timpului ca urmare a alegerii procedurii licitației publice, cu solicitarea acordării unui prim avans. Acesta urma a fi folosit pentru a putea acoperi cheltuielile urgente și pentru „a putea pune în stare de funcționare provizorie câteva încăperi, destinate serviciilor celor mai urgente, a căror plasare nu admite nici o întârziere”¹⁵.

Astfel că a devenit necesar ca, pentru perioada în care acea clădire avea să acomodeze instituțiile ținutului, aceasta să fie adaptată și extinsă. În „MEMORIU TEHNIC PENTRU LUCRARILE DE COMPLECTARE PROIECTATE LA PALATUL ADMINISTRATIV AL ȚINUTULUI MUREȘ”, întocmit de către Serviciul Tehnic General al ținutului și adresat rezidentului

¹³ *Ibidem*, f. 3.

¹⁴ *Ibidem*, f. 4.

¹⁵ *Ibidem*.

regal, erau expuse motivele și planurile de extindere a clădirii în cauză – „În lipsă de alt local și cu învoirea Min. Educației Naționale, birourile administrației Ținutului Mureș au fost instalate în construcția destinată Liceului Mihaiu Viteazul”. Ca urmare a faptului că destinația clădirii era de a fi folosită drept unitate de învățământ, a fost nevoie de amenajarea sa pentru acomodarea birourilor structurilor și instituțiilor ținutului, dar „cum amenajările deja efectuate, nu pot asigura o bună funcționare, este absolut necesară complectarea lor”. Se proiecta construirea unei noi aripi centrale posterioare peste subsolul deja construit și a unei aripi paralele cu una dintre străzile din apropiere, care nu a mai fost construită în cele din urmă. Din cuprinsul memoriului se poate înțelege faptul că, probabil nu toate structurile ținutului erau laolaltă, întrucât se urmărea prin extinderea și lucrările de amenajare ale clădirii, adunarea tuturor serviciilor administrației ținutului într-o singură clădire¹⁶.

Etaplele construirii erau trasate pe niveluri, la subsol fiind amenajat, în conformitate cu prevederile legii și regulamentelor de apărare pasivă, un adăpost aerian având o capacitate de 250 de persoane, număr la care se aprecia că s-ar fi ridicat numărul funcționarilor publici care ar fi lucrat în întreaga clădire. Acest adăpost era prevăzut cu o cameră cu alimente, rezerve de oxigen și toaletă. De asemenea, ca urmare a faptului că Palatul Administrativ provizoriu se aprecia a fi la mare distanță la acea vreme de centrul orașului, la 2 km de acesta, neexistând transport în comun pentru funcționari și nici restaurante și magazine în apropiere, „din grija Excelenței Sale pentru bunăstarea funcționarilor și mersul serviciului” era prevăzută amenajarea unei cantine. Ca urmare a acestui fapt, o parte a subsolului clădirii fusese amenajat drept bucătărie, iar pentru deservirea acesteia au fost prevăzute cămărilor necesare pentru alimente, transportul mâncării urmând să fie realizat prin oficiu cu ascensoare. Totodată au fost prevăzute trei camere pentru personalul responsabil cu deservirea bucătăriei. Tot la subsol, unde se aflau la acel moment cazanele pentru centrala termică trebuia completat cu un depozit de combustibil (cărbune) extins ca astfel să asigure o cantitate necesară consumului pentru o lună¹⁷.

Parterul era, în cea mai mare parte, destinat pentru a fi o sală de recepție, la care se adăuga o bibliotecă și o sală de mese, accesul urmând a se face printr-un oficiu. În restul parterului se mai aflau o mică sală de ședințe, birouri cu arhiva și săli de așteptare. Circulația între aceste săli se realiza prin coridoare largi și prin două scări, una dintre ele fiind necesară pentru a face legătura între etajele corpului nou care urma să fie construit cu etajele corpului vechi, care nu avea o scară corespunzătoare, cea de-a doua fiind necesară, ca urmare a distanței

¹⁶ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș, Serviciul Tehnic*, dos. 92/1939, f. 2; dos. 95/1939, f. 5; dos. 96/1939, f. 8.

¹⁷ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș, Serviciul Tehnic*, dos. 92/1939, f. 2; dos. 95/1939, f. 6; dos. 96/1939, f. 9.

dintre zonele de acces, fiind folosită și drept scară de serviciu. La etajele 1 și 2, în afară de zona creată drept sală de recepție, tot spațiul a fost destinat birourilor. Din cauza lipsei spațiului pentru arhivă, dar și nevoia de a folosi fiecare încăpere pentru birouri a devenit necesară folosirea spațiului neluminat pentru arhive. Podul clădirii nu era utilizat pentru niciun scop.

Stilul în care urma să fie realizată construcția nouă urma să fie același cu corpul vechi de clădire, atât la exterior, cât și la interior – „Stilul fiind românesc, sala de recepție se completează atât în interior, tot în stil românesc, însă mai bogat decât interiorul general al construcției”¹⁸.

Materialele de construcție utilizate trebuiau să fie aceleași precum la corpul vechi, construcția propriu-zisă urmând a fi realizată din zidărie de cărămidă, planșeele dintre etaje urmând a fi realizate din beton armat. Cu scopul de a proteja etajul doi de diferențele de temperatură față de pod, dar și pentru a crea un strat de protecție față de explozia bombelor incendiare, ultimul planșeu se construia tot din beton armat cu cărămizi găurite. Acoperișul urma a fi acoperit cu țiglă „în dublu solzi”, iar în partea centrală pentru a ușura construcția, acoperișul fiind foarte lat s-a ales tabla zincată. Tencuiala exterioară era realizată din ciment la bază și din var la pereți, iar pentru cele interioare s-ar fi folosit mortar de var gras cu nisip. Podeaua era realizată din plăci de mozaic pe coridoare și anexe și din parchet „cu dușumea oarbă” în birouri, în timp ce sala de recepție, biblioteca și sala de mese urma a avea parchet așezat pe bitum, direct pe placa de beton. Tâmplăria ușilor și ferestrelor urma să fie în general de brad, exceptând ușile de la intrare și tâmplăria din sala de recepție care urma a fi realizată din stejar cu fierărie de protecție. Ușile de la intrare și din adăpostul de la subsol urmau a fi din fier de o rezistență specială.¹⁹ Celelalte instalații urmau a fi adaptate noii folosințe a instituției, cea de telefonie având centrală proprie în clădire. Pentru ventilație în adăpost s-au prevăzut două ventilatoare electrice²⁰.

După revizuirea proiectului de construire și de adaptare a Liceului „Mihai Viteazu” în Palat Administrativ al Ținutului Mureș cu statut provizoriu, de către Consiliul Tehnic Superior al Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor în ședința din data de 2 august 1939, a fost redactat Jurnalul nr. 98 dedicat proiectului lucrărilor de completare a Palatului Administrativ al Ținutului Mureș, următorul Jurnal, cu numărul 99 din aceeași dată fiind dedicat proiectului construirii locuinței rezidențiale.

Conform Jurnalului nr. 98, au fost remarcate o serie de erori și de probleme în conceperea acestuia. Acestea erau numeroase și se refereau atât la o

¹⁸ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș*, *Serviciul Tehnic*, dos. 92/1939, f. 4; dos. 95/1939, f. 6; dos. 96/1939, f. 9.

¹⁹ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș*, *Serviciul Tehnic*, dos. 92/1939, f. 2; dos. 95/1939, f. 7; dos. 96/1939, f. 10.

²⁰ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș*, *Serviciul Tehnic*, dos. 92/1939, f. 2.

compartimentare greșită a nivelurilor din care rezultau o serie de încăperi „înguste și adânci puțin luminate sau complet lipsite de lumină, iar sala de recepții a fost așezată cu totul nepotrivit față de importanța ce o are”. Normele de apărare pasivă nu fuseseră respectate, iar adăpostul nu a fost compartimentat, unele ziduri despărțitoare neavând grosimile necesare. La subsol, grosimea zidurilor anexelor construite în dreapta și în stânga bucătăriei prevăzute nu era suficientă pentru a susține etajele superioare, fiind necesară consolidarea lor, iar stâlpii proiectați urmau, prin amplasamentul lor, să facă posibilă utilizarea unei părți a subsolului²¹. La parter, sala de recepții era așezată în spatele clădirii, astfel că „persoanele oficiale și invitații vor fi obligați să parcurgă printr-un degajament întunecos, o distanță prea mare dela scara principală a corpului existent”. Se propunea mutarea acesteia la etajul I „în locul și cu perspectiva corespunzătoare scopului acestei săli, iar accesul să se facă direct prin scara principală.” Urmau să fie supradimensionate spațiile trecerilor laterale spre bibliotecă și la sala de mese, precum și cele pentru toalete, urmând ca acestea să fie compartimentate pe sexe. Pentru sala de recepții se prevedea amenajarea unui alt interior, deoarece cel din planul inițial „este tratat prea greoiu, atât ca ansamblu cât și ca detalii”²². În cazul etajelor superioare se evidenția aceeași problemă precum la parter, cu compartimentarea defectuoasă a spațiilor care cauza aceleași probleme și dificultăți, fiind semnalate mai multe nereguli de natură tehnică în ansamblul clădirii.

Conform „Caietului de sarcini pentru executarea clădirilor” întocmit de către Serviciul Tehnic Central al Ținutului Mureș, anexat în documentația pentru adaptarea clădirii Liceului „Mihai Viteazu” pentru destinația administrativă ce îi fusese conferită, se trasau în detaliu modalitățile de construire și normele ce trebuiau respectate în construcția clădirilor. Printre prevederile stipulate se numărau, cu privire la proveniența, calitatea și întrebuințarea materialelor, faptul că apa trebuia să fie „curată, neamestecată cu pământ sau materii vegetale...”, nisipul trebuia să fie curat, fără pământ și corpuri străine, pietrișul sau piatra pentru beton „va fi de calitate tare”, iar „cimentul va fi românesc, cu închegare încetă, omogen și ars uniform”. Lemnul era necesar să fie de stejar sau de brad de cea mai bună calitate²³.

Dosarul, conținând documentația referitoare la organizarea lucrărilor de modificare și de adaptare a clădirii Liceului „Mihai Viteazu” la noua funcționalitate și la licitațiile pentru acestea, abundă în informații. În baza deciziei rezidentului regal din data de 4 aprilie 1939 a fost aprobată organizarea licitației în baza devizului și a caietului de sarcini întocmite de către arhitectul

²¹ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș, Serviciul Tehnic*, dos. 93/1939, f. 20.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, f. 71-73.

Octavian Mihălțan. Lucrările, estimate la o valoare de 350.000 de lei, puteau fi suportate din bugetul Ținutului, care, conform avizului Serviciului Financiar, prevăzuse suma de 600.000 lei pentru acest scop. Acestea se refereau la dotarea palatului administrativ cu produse de decorațiune interioară cum ar fi preșuri, perdele, elemente de prindere și fixare a preșurilor și a perdelelor, tăblițe cu numerele birourilor și alte informații, cât și produse de primă importanță cum ar fi extinctoare și alte produse pentru combaterea incendiilor.²⁴

„Caietul de sarcini special”, întocmit pentru aceste lucrări, reglementa modalitatea de întocmire a acestora, precum și obligațiile firmei care urma să câștige licitația. Legat de materialele întrebunțate conform devizului „vor fi de cea mai bună calitate, iar prelucrarea lor în operă se va face în cele mai bune condițiuni tehnice.” Cu privire la calitatea lucrărilor executate și la aptitudinile firmelor ofertante, se preciza faptul că era necesară prezentarea unor mostre o dată cu depunerea ofertelor. Ofertele puteau fi făcute atât asupra lucrării generale, cât și asupra unuia sau a mai multor capitole. Ele trebuiau să fie însoțite de „recipisa Administrației Financiare consemnând garanția depusă în efecte garantate de Stat, sau numerar, până la concurența sumei de 5% din valoarea după deviz a lucrărilor oferite spre executare.” La momentul încheierii contractului, garanția plătită urma a fi completată „la 10% asupra valorii lucrărilor adjudecate”. În ceea ce privește termenul de executare a lucrărilor acela era de 30 de zile de la redactarea contractului, fiecare zi de întârziere fiind taxată cu suma de 1000 lei²⁵.

Au fost organizate două licitații, una în data de 28 februarie 1939 și a doua în data de 25 aprilie 1939. Cea de-a doua licitație, din data de 25 aprilie 1939, a fost organizată pentru „lucrările de completare necesare la palatul administrativ al Ținutului Mureș / preșuri, perdele, covoare plușate, transperante de pânză, bare de alamă masivă pentru prinderea preșurilor, aparate extinctoare *Minimax* etc.” Licitația urma să fie ținută cu respectarea tuturor normelor legale în vigoare, valoarea lucrării conform devizului urmând a fi de 350.000 lei. Până la data de 25 aprilie toate firmele interesate trebuiau să înainteze oferte însoțite de o garanție în valoare de 5% din valoarea lucrării. Ofertele trebuiau să fie întocmite conform cu devizul și caietul de sarcini, cele două putând fi studiate „în fiecare zi de lucru, dela orele 8 până la 13, la serviciul financiar dela Ținut, camera nr 84”²⁶.

Potrivit procesului-verbal din data de 25 aprilie 1939, încheiat în urma organizării licitației, s-au prezentat doar două firme și anume o firmă din Arad, Firma „Bene et Comp.” și „Soc. Gen. Transilvăneană de Comerț pe acțiuni Alba

²⁴ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș, Serviciul Administrației Locale*, dos. 230/1940, f. 4.

²⁵ *Ibidem*, f. 69.

²⁶ *Ibidem*, f. 3.

Iulia”, care făcuseră parte și din firmele participante la licitația din februarie²⁷.

Însă licitația în cauză nu a avut un rezultat pozitiv, ca urmare a faptului că firma Societatea Generală Transilvăneană pe acțiuni din Alba Iulia se angaja să ofere doar furnizarea materialelor, fără montajul acestora, așa cum se solicitase în deviz și în caietul de sarcini, motiv pentru care, conform prevederilor legale pentru organizarea licitațiilor, nu putea fi luată în calcul oferta sa. La rândul său, firma din Arad ofertase peste valoarea stabilită în deviz, în această situație, licitația era considerată a fi „fără rezultat, urmând a se face tratare prin bunăînvoială”²⁸.

Pentru furnizarea materialului antiincendiu pentru clădire, firma *Donati&Haspel* din București solicita rezidenței regale trimiterea devizului și a caietului de sarcini, precum și „condițiunile tehnice și de livrare pentru aceste extinctoare” în vederea participării la licitația din data de 25 aprilie 1939, în calitate de „casă de specialitate”. Cererii firmei s-a răspuns de către Serviciul Financiar, în data de 20 aprilie 1939, prin trimiterea caietului de sarcini și a devizului solicitate²⁹.

Întrucât licitația din 25 aprilie 1939 nu avusese rezultat, a fost stabilită, pentru data de 9 mai 1939, tot la sediul Ținutului Mureș, „tratare prin bună învoială, pentru lucrările de completare necesare la palatul administrativ al Ținutului Mureș/preșuri, perdele, covoare plușate, transperante de pânză, bare de alamă masivă pentru prinderea preșurilor, aparate extinctoare «Minimax» etc”³⁰. Conform referatului trimis rezidentului regal de către șeful Serviciului Financiar, rezultatul procedurii „dării în antrepriză cu tratare prin bună învoială ținută la 9 Maiu 1939, pentru procurarea draperiilor, preșurilor, covoarelor și transparenturi necesare palatului administrativ al Ținutului”, la procedura respectivă au participat cele două firme, anume firma „Bene și Comp.” din Arad și „Societatea Generală Transilvăneană de Comerț pe Acțiuni” din Alba Iulia. În cele din urmă, deși suma pretinsă de către firma din Alba Iulia era mai mică, pe considerentul că aceasta nu oferea și montajul necesar, se propunea adjudecarea definitivă a lucrărilor firmei „Bene și Comp.” din Arad. Pentru amenajarea interioarelor au fost organizate licitații cu firme specializate pentru confecționarea de plăcuțe inscripționate pentru săli și birouri, una dintre acestea fiind firma *TEODOR BOB, ATELIER SPECIAL PENTRU REPARAREA MAȘINELOR DE SCRIS ȘI TOCURI REZERVOARE*, din Alba Iulia.

Din nevoia adăpostirii în clădire a atâtor birouri, a fost luată în calcul și posibilitatea extinderii sale, fiind propusă adăugarea la construcția inițială a unei noi aripi pe colț de-a lungul Străzii Călărașilor – „Str. Călărașilor – colț – Str.

²⁷ *Idem*, f. 5.

²⁸ *Ibidem*, f. 6.

²⁹ *Ibidem*, f. 63.

³⁰ *Ibidem*, f. 71.

Avram Iancu”. În acest sens a fost întocmit caietul de sarcini și planul viitoarei lucrări, care însă nu s-a mai materializat.³¹

Acest studiu urmărește să prezinte contextul urbanistic și arhitectural al alegerii orașului Alba Iulia drept capitală a ținutului Mureș, precum și provocările noii administrații în asigurarea funcționării instituțiilor pe care Alba Iulia urma să le găzduiască. La acestea se adăugau desigur și eforturile de dezvoltare a orașului din punct de vedere edilitar și urbanistic pentru a se putea ridica la înălțimea demnității de municipiu reședință a Ținutului Mureș, cât și de capitala simbolică a României Mari. Amenajarea Pieței Încoronării și amplele proiecte de modificare a clădirii Liceului „Mihai Viteazul” reflectă întocmai aceste eforturi desfășurate în scurtul răstimp de doar doi ani.

Abrevieri bibliografice

Mihnea 2016 - Mihnea, Diana, „Extinderea orașului Alba Iulia în perioada interbelică”, în *Urbanismul*, serie nouă, nr. 21-22/2016, editată de Registrul Urbaniștilor din România

³¹ SJANA, fond *Rezidența Regală a Ținutului Mureș*, *Serviciul Tehnic*, dos. 8/1940, f. 1.

